

СТАНОВЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОСНОВ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

Шевченко О.А.,

*кандидат юридичних наук, докторант
Національної академії Служби безпеки України*

Шевченко О.А., Становлення стратегічних основ окремих елементів гібридної війни Російської Федерації: законодавчий аспект.

Стаття розкриває еволюцію стратегій національної безпеки Російської Федерації протягом років незалежності крізь призму визначення в них законодавцем окремих елементів гібридної війни. Визначено, що на найвищому державному рівні Росії залишається невирішеною низка питань, пов'язаних зі створенням максимально ефективної системи забезпечення державної безпеки в рамках існуючих на різних етапах державотворення Стратегій національної безпеки РФ, які вище керівництво Росії намагається вирішити через легалізацію у своєму законодавстві окремих елементів ведення гібридної війни, розв'язаної ними проти України, країн ЄС та НАТО.

Розкрито зміст концепцій та стратегій забезпечення національної безпеки РФ протягом останніх десятиріч. Визначено, що виникає потреба в переосмисленні проблематики забезпечення всіх складових національної безпеки України як невід'ємної складової міжнародної безпеки, адже сигналом для цього є радикальні зміни геополітичної, воєнно-політичної та економічної обстановки у світі в розрізі вибору вектору подальшого розвитку політики щодо захисту провідних країн Європейського Союзу та НАТО від гібридної агресії РФ.

Закріплений той факт, що окремим негативним фактором протидії російській гібридній агресії виступає переорієнтація економічної політики як Російської Федерації, так і окремих країн Європейського Союзу та США в сторону забезпечення виключно своїх життєво-важливих проблем.

Досліджено внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці, а також сформульовані національні інтереси Російської Федерації на предмет скритого закріплення в них окремих елементів гібридної протистояння (війни).

Наголошено, що Україна – європейська держава, яка на даний час протистоїть досить широкому спектру гібридних загроз та викликів як у внутрішньому форматі функціонування державного механізму, так і у зовнішньому форматі зносин із міжнародним співтовариством, перш за все з РФ, що обумовлює необхідність запровадження дієвої реалізації Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни».

Констатовано, що нова Стратегія національної безпеки України 2020 року значною мірою усуває досі існуючу концептуальну невизначеність і суперечливість в оцінках реальних та уявних загроз і викликів, які постали перед нашою державою, а також шляхів і засобів ефективної протидії, в тому числі і окремим елементам гібридної війни.

Окремо підкреслено, що протягом останніх десятиріч російський законодавець у свої стратегічних документах щодо забезпечення національної безпеки (Концепціях та Стратегіях) системно закріпив на законодавчому рівні, а по суті і легалізував, повний спектр елементів гібридної війни, яку розв'язала та веде РФ у відношенні України, країн ЄС та НАТО.

Сформульовано основні елементи гібридного протистояння (війни) РФ, які вище керівництво Росії завуальовано закріплювало у свої стратегічних документах протягом років незалежності.

Ключові слова: стратегія, безпека, національна безпека, загрози, національні інтереси.

Shevchenko O., Formation of strategic bases of separate elements of hybrid war of the Russian Federation: legislative aspect.

The article reveals the evolution of the national security strategies of the Russian Federation during the years of independence through the prism of defining in them the legislator of certain elements of hybrid warfare. It is determined that at the highest state level of Russia a number of issues related to the creation of the most effective system of state security within the existing at various stages of state formation National Security Strategies of Russia remain unresolved. hybrid war they waged against Ukraine, the EU and NATO.

The content of concepts and strategies for ensuring the national security of the Russian Federation over the past decades is revealed. It is determined that there is a need to rethink the issue of ensuring all components of Ukraine's national security as an integral part of international security, as the signal for this is a radical change in geopolitical, military, political and economic situation in the world. Of the European Union and NATO from the hybrid aggression of the Russian Federation.

The fact that the reorientation of the economic policy of both the Russian Federation and some countries of the European Union and the United States towards ensuring only their vital problems is a certain negative factor in counteracting Russian hybrid aggression.

The internal and external threats to national security have been studied, as well as the national interests of the Russian Federation have been formulated in order to covertly enshrine certain elements of hybrid confrontation (war).

It was stressed that Ukraine is a European state that currently faces a wide range of hybrid threats and challenges both in the internal format of the state mechanism and in the external format of relations with the international community, especially with Russia, which necessitates effective implementation. National Security Strategies of Ukraine "Human Security – Country Security".

It is stated that the new National Security Strategy of Ukraine 2020 significantly eliminates the existing conceptual uncertainty and inconsistencies in the assessment of real and perceived threats and challenges facing our state, as well as ways and means of effective counteraction, including some elements of hybrid warfare. .

It is emphasized that in recent decades the Russian legislator in its strategic documents on national security (Concepts and Strategies) has systematically enshrined at the legislative level, and in fact legalized, the full range of elements of the hybrid war waged and waged by Russia against Ukraine , EU and NATO countries.

The main elements of the hybrid confrontation (war) of the Russian Federation have been formulated, which the top leadership of Russia has veiledly enshrined in its strategic documents during the years of independence.

Key words: strategy, security, national security, economic security, threats, national interests.

Постановка проблеми. Ситуація у світі та перспективи її розвитку характеризуються високим ступенем невизначеності і непередбачуваності внаслідок чого зростають виклики трансатлантичній та європейській єдності, що може спричинити ескалацію наявних і виникнення нових конфліктів. Ситуацією все намагається скористатися Російська Федерація, яка продовжує вести гібридну війну проти України, країн ЄС та НАТО.

В сучасних реаліях загострюються змагання за світове лідерство між провідними державами світу. Посилюється міжнародна конкуренція із застосуванням усіх інструментів національної сили – політико-дипломатичних, воєнних, економічних, інформаційно-психологічних, кіберзасобів. Її наслідки проявляються як у нашій державі, так і у Східній Європі, на Близькому Сході, у Північній Африці, Південно-Східній Азії, Арктиці та в інших регіонах світу.

Для відновлення свого впливу в Україні Російська Федерація, продовжуючи гібридну війну, системно застосовує політичні, економічні, інформаційно-психологічні, кібер– і воєнні засоби. Зростає мілітаризація територій тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Зберігається загроза з боку Російської Федерації вільному судноплавству у Чорному та Азовському морях, Керченській протоці. Посилюються угруповання збройних сил Російської Федерації та їх наступальний потенціал, регулярно проводяться масштабні військові навчання поблизу державного кордону України, що свідчить про збереження загрози військового вторгнення.

Отже, сучасна динаміка суспільних процесів в Україні й світі зумовлює необхідність формування адекватної, ефективної та економічно виправданої системи управління національною безпекою, спроможної забезпечити поступ суспільства і держави на шляху до спільноти розвинутих демократичних країн, а також здатну ефективно протидіяти гібридній війні, що веде у відношенні України Російська Федерація. Зважаючи на той факт, що у світовому форматі суттєво змінилося сприйняття України,

вона отримала нові можливості для реалізації власних національних інтересів у мінливому і суперечливому глобальному просторі та відповідно нові форми і методи протидії гібридним викликам і загрозам.

Стратегічною метою політики національної безпеки України є забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, національної єдності на основі демократичного поступу суспільства і держави, додержання прав і свобод людини і громадянина, створення умов для динамічного зростання економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення.

Досягнення цієї мети можливе шляхом реалізації державної політики національної безпеки, яка передбачає утвердження засад національної єдності задля розбудови демократичної, правової, конкурентоспроможної держави, формування соціально орієнтованої ринкової економіки, зміцнення науково-технологічного потенціалу, забезпечення інноваційного розвитку, зростання рівня життя і добробуту населення, а також забезпечення економічної безпеки як запоруки сильної і могутньої держави.

Державна політика національної безпеки України формується і реалізується за умов, коли у сучасному світі нівелюється різниця між внутрішніми та зовнішніми аспектами безпеки, зростає вага несилових (політичних, економічних, соціальних, енергетичних, екологічних, інформаційних тощо) складових її забезпечення, що на даному історичному етапі вилились у гібриду війну, яка розв'язана Росією проти України.

Саме тому, досить вагомими та актуальними загрозами національній безпеці нашої держави виступають елементи гібридної війни, що негласно ведеться проти нас Російською Федерацією.

Найбільш ефективним інструментом стримування і протидії активній гібридній війни стали політичні та економічні санкції країн Заходу у відношенні РФ. На певному етапі вони дозволили пригальмувати російську агресію проти України, знизити ймовірність широкомасштабного вторгнення та примусили Росію сісти за стіл переговорів, зокрема в рамках Тристоронньої контактної групи (сторони конфлікту – Україна та РФ, а також ОБСЄ як посередник) та Нормандській четвірці (сторони конфлікту – Україна та РФ, посередники – Франція та ФРН).

На даний час ми вважаємо, що виникає потреба в переосмисленні проблематики забезпечення всіх складових національної безпеки України як невід'ємної складової міжнародної безпеки, адже сигналом для цього є радикальні зміни геополітичної, воєнно-політичної та економічної обстановки у світі в розрізі вибору вектору подальшого розвитку політики щодо захисту провідних країн Європейського Союзу та НАТО від гібридної агресії РФ.

Окремим негативним фактором протидії гібридній агресії виступає переорієнтація економічної політики як Російської Федерації, так і окремих країн Європейського Союзу та США в сторону забезпечення виключно своїх життєво-важливих проблем.

В цьому контексті доречно згадати відомий проект «Північний потік – 2». На нашу думку, основною метою цього проекту є дезінтеграція Європейського Союзу. Це своєрідна окупація Росією Європи зсередини через економічні важелі. Наголосимо, що введення в експлуатацію газопроводу «Північний потік – 2» позбавить Україну ще одного геополітичного щита, що можна порівняти з тим, як у 1994-му нашу державу позбавили ядерної зброї. Ми повірили в дієвість «Будапештського Меморандуму», за яким США, Велика Британія і Росія надали Україні гарантії суверенітету та безпеки взамін за відмову від ядерної зброї. Як РФ дотримується «Будапештського Меморандуму» відомо всім. І не найстрашнішою проблемою є те, що Україна після запуску в експлуатацію «Північного потоку – 2» недоотримуватиме мільярди доларів США щороку за транспортування російського газу до Європи, а значно більшою проблематикою є збереження української газотранспортної системи у напрямку її модернізацію і перспектив подальшого використання.

Отже, у вищевказаному контексті, зауважимо, що останнім часом і в Україні, і у світі спостерігаються суттєві зміни принципів регулювання енергетичного сектору, розширюється діапазон методів використання енергетики як інструменту досягнення політичних цілей [1, с. 5].

Але основною метою нашого дослідження є з'ясування основних етапів еволюції стратегічних документів Російської Федерації у сфері національної безпеки, які поступово протягом останніх десятиліть закріпили елементи російської гібридної війни у відповідних стратегіях, концепціях та інших національних законодавчих актах Росії.

Виклад основного матеріалу. Одним з перших стратегічних документів РФ, в якому законодавець «між рядків» описував необхідність протидіяти і впливати на світові процеси не традиційними

способами і методами стала Концепція національної безпеки Російської Федерації 1997 року (далі – Концепція), затверджена указом президента Російської Федерації від 17 грудня 1997 року № 1300 [2].

Так, вказуючи в цій Концепції на необхідності становлення багатопольярного світу, російський законодавець чітко визначав, що на нинішньому етапі фіксуються ще досить сильні рецидиви спроб світової спільноти щодо створення структури міжнародних відносин, заснованої на односторонніх, у тому числі військово-силових, рішеннях ключових проблем світової політики. Тим самим, на нашу думку, він закріпив за собою невід'ємне право у майбутньому і самому скористатися таким алгоритмом вирішення світових, і не лише світових, проблем, яким неодноразово скористався протягом останніх 20 років, що ми бачили і відчували, нажаль, і на прикладі нашої держави, яка досить болюче відчула анексію Криму та вторгнення на Донбас, і на прикладі Грузії на її шляху до демократичних перетворень у 2008 році.

Дуже цікаво у вищезгаданій Концепції закріплено позиціонування Російської Федерації на світовій арені. Так, у Розділі I «Росія у світовому співтоваристві» зазначено наступне: «В даний час становище на міжнародній арені характеризується насамперед посиленням тенденцій до формування багатопольярного світу. Це проявляється у зміцненні економічних та політичних позицій значної кількості держав та їх інтеграційних об'єднань, у вдосконаленні механізмів багатостороннього управління міжнародними політичними, економічними, фінансовими та інформаційними процесами. За збереження значення військово-силових чинників у міжнародних відносинах дедалі більшу роль відіграють економічні, політичні, науково-технічні, екологічні та інформаційні чинники. Одночасно загострюється міжнародна конкуренція з володіння природними, технологічними, інформаційними ресурсами, ринками збуту. Зі значними труднощами пов'язаний процес створення моделі загальної та всеосяжної безпеки для Європи на принципах, висунутих багато в чому з ініціативи Росії. Перспектива розширення НАТО на Схід є неприйнятною для Росії, оскільки є загрозою її національній безпеці. Ще недостатньо ефективними є багатосторонні механізми підтримки миру та безпеки як на глобальному рівні (ООН), так і на регіональному (ОБСЄ, СНД), що обмежує наші можливості при використанні таких механізмів для забезпечення інтересів національної безпеки Росії політичними та правовими засобами. Росія опиняється у певній ізоляції від інтеграційних процесів у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Все це є неприйнятним для неї як для впливової європейсько-азіатської держави, яка має національні інтереси в Європі, на Близькому Сході, у Центральній та Південній Азії, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні» [2].

Щодо закріплення у першій Концепції національної безпеки РФ національних інтересів, то варто зауважити, що одним із пріоритетних був інтерес у зовнішньоекономічній сфері, що полягав у встановленні для російських виробників таких економічних зв'язків, які забезпечили б реалізацію інтересів російських підприємств, сприяли підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції, ефективності виробництва та економічного зростання без силових методів зовнішньоекономічної діяльності. Нажаль, силовий метод зовнішньоекономічної діяльності РФ досить глибоко укорінився як невід'ємна складова зовнішньої політики Росії.

Зауважимо, що дослідження, проведені у 2001 році Центром прогнозування соціально-економічних та політичних процесів чітко вказують, що частка російського капіталу в українській економіці в той період нестримно зростала. Зокрема, у першій половині 90-х років у власності Росії був лише один нафтопереробний завод (далі – НПЗ) в Україні, тоді як у 2001 році усі НПЗ, окрім «Галичини». Якщо в першій половині 90-х років Росія не володіла жодним українським металургійним заводом, то в 2001 році в Україні вже склався потужний сектор російських металургійних підприємств, що виробляли левову частку української металургійної продукції. Якщо на початку 90-х років, за оцінкою експертів, Росія могла лише мріяти про придбання хоча б одного промислового підприємства в такому найбільш антиросійському регіоні України, як Галичина, то в 2001 році вона вже контролювала головні промислові підприємства Західної України. Якщо в середині 90-х років російський капітал був стабільно присутній лише в одній галузі української економіки, то в 2001 році він, за оцінками експертів, вже поширився на шість галузей української економіки [3].

Повертаючись до Концепції 1997 року, відмітимо, що до основних загроз національній безпеці РФ їх законодавець у Розділі III закріпив наступне:

– До факторів, що посилюють загрозу наростання націоналізму, національного та регіонального сепаратизму, відносяться масова міграція та некерований характер відтворення робочої сили в ряді регіонів країни. Основними причинами цього є наслідки розпаду СРСР на національно-територіальні

формування, провали національної та економічної політики як у Росії, так і в державах – учасницях Співдружності Незалежних Держав, поширення та ескалація конфліктних ситуацій на національно-етнічному ґрунті.

– Наявне також цілеспрямоване свідоме втручання іноземних держав та міжнародних організацій у внутрішнє життя народів Росії, ослаблення ролі російської мови як державної мови Російської Федерації.

– Загрозою для національної безпеки Росії в оборонній сфері залишається збереження або створення великими державами (їх коаліціями) потужних угруповань збройних сил у прилеглих до її території регіонах. Навіть за відсутності агресивних намірів щодо Росії такі угруповання є потенційною військовою небезпекою.

– Розширення НАТО на Схід та перетворення його на домінуючу військово-політичну силу в Європі створюють загрозу нового розколу континенту, вкрай небезпечного в умовах збереження в Європі мобільних ударних угруповань військ, ядерної зброї, а також недостатньої ефективності багатосторонніх механізмів підтримки миру.

Підкреслимо, що в даній Концепції національної безпеки росіяни чітко визначили, що особливої уваги вимагає пропаганда через засоби масової інформації досвіду роботи творчо-педагогічних шкіл, культурних та національних центрів, громад, спілок та інших установ, у тому числі для дітей, підлітків, молоді та студентства, а також пропаганда національних культур народів Росії, духовно-моральних, історичних традицій та норм суспільного життя чим на 100 відсотків заклали фундамент для подальшого використання цього інструменту в якості елемента гібридної війни як проти України, так і проти інших «потенційних ворогів» Російської Федерації.

Щодо мовного питання на якому так часто спекулюють різноманітні політичні сили як Росії, так і України, то російський законодавець у вищевказаній Концепції наголосив, що духовне відродження суспільства неможливе без підвищення ролі російської мови. Її проголошення державною мовою та мовою міждержавного спілкування народів Росії та держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав є найважливішим фактором єднання народу багатонаціональної Росії.

Також, у 1997 році у цій Концепції вище керівництво Росії визначило, що важливим напрямом діяльності РФ щодо забезпечення своєї національної безпеки у зовнішньополітичній сфері є сприяння врегулюванню регіональних та локальних конфліктів шляхом миротворчої діяльності. При цьому необхідно прагнути максимального використання колективних зусиль у цьому напрямі Співдружності Незалежних Держав, Організації Об'єднаних Націй, а в перспективі Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Довгострокові цілі забезпечення національної безпеки Російської Федерації визначають необхідність широкої участі Росії у миротворчих операціях. Здійснення таких операцій має стати найважливішим засобом запобігання чи ліквідації кризових ситуацій на стадії їх зародження та розвитку.

Щодо завуальованого визначення певних прообразів елементів гібридної агресії у першій Концепції національної безпеки РФ, то, на нашу думку, російський законодавець окреслив їх скрізь призму загроз: «Особливого значення задля забезпечення національної безпеки Російської Федерації мають своєчасне виявлення загроз та визначення їх джерел. Це досягається безперервним відстеженням, при координуючій ролі Служби зовнішньої розвідки Російської Федерації, політичних, військових, економічних, інформаційних, технологічних, соціальних та інших зовнішніх загроз, що впливають на національну безпеку Російської Федерації, на стан та бойову готовність її Збройних Сил, інших військ, військових формувань та органів» [2].

Наступна Концепція національної безпеки Російської Федерації була затверджена указом президента Російської Федерації № 24 10 січня 2000 року та була по суті новою редакцією попередньої Концепції [4].

Щодо бачення Росії у світовому співтоваристві у Розділі I вказаної Концепції були закріплені норми, які нібито легалізували можливе подальше значення агресивних військово-силових аспектів російської зовнішньої політики у міжнародних відносинах.

Так, зокрема, російський законодавець визначав, що становище у світі характеризується динамічною трансформацією системи міжнародних відносин. Після закінчення ери біполярної конфронтації взяли гору дві взаємовиключні тенденції. Перша тенденція проявляється у зміцненні економічних та політичних позицій значної кількості держав та їх інтеграційних об'єднань, у вдосконаленні механізмів багатостороннього управління міжнародними процесами. У цьому дедалі більшу роль грають

економічні, політичні, науково-технічні, екологічні та інформаційні чинники. Росія сприятиме формуванню ідеології становлення багатопольярного світу на цій основі. Друга тенденція проявляється через спроби створення структури міжнародних відносин, заснованої на домінуванні в міжнародному співтоваристві розвинених західних країн за лідерства США та розрахованої на односторонні, насамперед військово-силові, вирішення ключових проблем світової політики в обхід основних норм міжнародного права. Формування міжнародних відносин супроводжується конкуренцією, і навіть прагненням низки держав посилити свій вплив світову політику, зокрема шляхом створення зброї масового знищення. «Значення військово-силових аспектів у міжнародних відносинах продовжує залишатися суттєвим», – зазначав російський законодавець [4].

З огляду на тривалу та системну гібриду агресію РФ у відношенні до України, ми вважаємо, що вище керівництво РФ досить зухвало визначило національні інтереси Росії у міжнародній сфері у Розділі II вказаної Концепції: «Національні інтереси Росії у міжнародній сфері полягають у забезпеченні суверенітету, зміцненні позицій Росії як великої держави – одного з впливових центрів багатопольярного світу, у розвитку рівноправних та взаємовигідних відносин з усіма країнами та інтеграційними об'єднаннями, насамперед із державами – учасницями Співдружності Незалежних Держав. Росії, у повному дотриманні права і свободи людини і неприпустимість застосування у своїй подвійних стандартів [4].

В Розділі III «Загрози національної безпеки Російської Федерації» росіяни досить чітко та предметно, уже навіть на той період, визначили основні загрози у міжнародній сфері, що були зумовлені наступними факторами, якими і на даний час вони виправдовують окремі елементи гібридної агресії по відношенню до різних країн ЄС, НАТО та України:

- прагнення окремих держав та міждержавних об'єднань принизити роль існуючих механізмів забезпечення міжнародної безпеки, насамперед ООН та ОБСЄ;
- небезпека ослаблення політичного, економічного та військового впливу Росії у світі;
- зміцнення військово-політичних блоків та союзів, насамперед розширення НАТО на схід;
- можливість появи в безпосередній близькості від російських кордонів іноземних військових баз та великих військових контингентів;
- поширення зброї масового знищення та засобів її доставки;
- виникнення та ескалація конфліктів поблизу державного кордону Російської Федерації та зовнішніх кордонів держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав;
- та інші.

Загрози національній безпеці Російської Федерації у міжнародній сфері на той період вказана Концепція вбачала у спробах інших держав протидіяти зміцненню Росії як одного з центрів впливу у багатопольярному світі, завадити реалізації національних інтересів та послабити її позиції в Європі, на Близькому Сході, у Закавказзі, Центральній Азії та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Не забув російський законодавець у стратегічному документі і про роль та місце постійно-діючої та штучно вирощеної проблематики зовнішнього вектора російської політики – російської мови. Так, у Розділі IV «Забезпечення національної безпеки Російської Федерації» було наголошено, що духовне оновлення суспільства неможливе без збереження ролі російської мови як фактора духовного єднання народів багатонаціональної Росії та мови міждержавного спілкування народів держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав.

Щодо безпосередньо зовнішньої політики Російської Федерації, то у вказаному безпековому стратегічному документі було підкреслено, що вона має бути спрямована на певні вектори, які ми також можемо, оглядаючись на ретроспективу агресивної зовнішньої політики РФ протягом останніх 30 років, справедливо віднести до завуальованого підґрунтя гібридної агресії:

- проведення активного зовнішньополітичного курсу;
- зміцнення ключових механізмів багатостороннього управління світовими політичними та економічними процесами, насамперед під егідою Ради Безпеки ООН;
- забезпечення сприятливих умов для економічного та соціального розвитку країни, для збереження глобальної та регіональної стабільності;
- захист законних прав та інтересів російських громадян за кордоном, у тому числі із застосуванням з цією метою заходів політичного, економічного та іншого характеру;
- розвиток відносин із державами – учасницями Співдружності Незалежних Держав згідно з принципами міжнародного права, розвиток відповідних інтересам Росії інтеграційних процесів у рамках Співдружності Незалежних Держав;

- повноправна участь Росії у глобальних та регіональних економічних та політичних структурах;
- сприяння врегулюванню конфліктів, включаючи миротворчу діяльність під егідою ООН та інших міжнародних організацій;
- адаптацію існуючих угод щодо контролю за озброєннями та роззброєння до нових умов міжнародних відносин, а також розробку за необхідності нових угод, насамперед щодо заходів зміцнення довіри та безпеки;
- та інші.

Одним з найважливіших стратегічних напрямів у галузі забезпечення військової безпеки Російська Федерація у 2000 році вбачала в ефективній взаємодії та співпраці з державами – учасниками Співдружності Незалежних Держав. Саме таку «ефективну» співпрацю в рамках СНД ми бачимо на прикладі Республіки Беларусь.

Інтереси забезпечення національної безпеки Російської Федерації визначались у Концепції національної безпеки РФ 2000 року, також, у необхідності військової присутності Росії у деяких стратегічно важливих регіонах світу. Розміщення в них на договірній та міжнародно-правовій основі, а також на принципах партнерства обмежених військових контингентів (військових баз, сил Військово-Морського Флоту тощо), що має забезпечувати готовність Росії виконувати свої зобов'язання, сприяти формуванню сталого військово-стратегічного балансу сил у регіонах та давати можливість Російській Федерації реагувати на кризову ситуацію на її початковій стадії, сприяти реалізації зовнішньополітичних цілей держави.

Таким чином, Російська Федерація у 2000 році в своєму основному стратегічному безпековому документі мала намір рішуче та твердо забезпечувати свою національну безпеку, в тому числі, і за допомогою використання окремих елементів гібридного протистояння та агресії. Створені правові демократичні інститути, структуру органів державної влади Російської Федерації, що склалася, широку участь політичних партій і громадських об'єднань у реалізації Концепції національної безпеки Російської Федерації вони вбачали як запоруку динамічного розвитку Росії в XXI столітті.

Наступним російським безпековим документом найвищого рівня стала Стратегія національної безпеки Російської Федерації до 2020 року (далі – Стратегія) – базовий документ щодо планування розвитку системи забезпечення національної безпеки Російської Федерації, розроблений та прийнятий у 2009 році як основа для взаємодії органів державної влади, організацій та громадських об'єднань Російської Федерації у галузі захисту національних інтересів та забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави. Цей стратегічний документ був затверджений Указом президента Російської Федерації від 12 травня 2009 року № 537, змінивши Концепцію національної безпеки Російської Федерації, що втратила силу [5].

Зауважимо, що необхідність прийняття нового стратегічного документа президент Росії Дмитро Медведєв уперше заявив у вересні 2008 року на засіданні Держради, присвяченому збройному конфлікту у Південній Осетії. Робота над його текстом велася міжвідомчою робочою групою в рамках Міжвідомчої комісії Ради Безпеки Російської Федерації з проблем стратегічного планування. Стратегічний документ було погоджено на нараді президента з постійними членами Ради Безпеки Російської Федерації 24 квітня 2009 року.

Так, у вказаній Стратегії національної безпеки РФ було представлено офіційне бачення стратегічних пріоритетів, цілей та заходів у сфері внутрішньої та зовнішньої політики, що визначали на той період стан національної безпеки Росії та рівень сталого розвитку держави на довгострокову перспективу. Стратегія розглядалася як документ, що перебуває у взаємозв'язку з "Концепцією довгострокового соціально-економічного розвитку Російської Федерації на період до 2020 року". Основне завдання Стратегії полягало у формуванні та підтримці внутрішніх та зовнішніх умов, сприятливих для реалізації стратегічних національних пріоритетів Росії.

В цьому контексті важливо підкреслити, що Концепція довгострокового соціально-економічного розвитку Російської Федерації на період до 2020 року (далі – КДР-2020) розроблена відповідно до доручення Президента Російської Федерації за підсумками засідання Державної ради Російської Федерації, що відбулося 21 липня 2006 р. та затверджено розпорядженням Уряду Російської Федерації від 17 листопада 2008 р. № 1662-р. Мета розробки КДР – 2020 було визначення шляхів та способів забезпечення у довгостроковій перспективі (2008 – 2020 роки) стійкого підвищення добробуту російських громадян, національної безпеки, динамічного розвитку економіки, зміцнення позицій Росії у світовому співтоваристві. Відмітимо, що у Розділі III КДР-2020 «Цільові орієнтири» були наголошені

тези щодо політики стримування РФ. Так, зокрема, було відмічено: «Забезпечиться підтримка високого рівня національної безпеки та обороноздатності країни, включаючи економічну та продовольчу безпеку, безпеку населення та територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, що створить сприятливі умови для вивільнення інноваційного потенціалу населення та динамічного розвитку бізнесу. Буде досягнуто високого рівня боєздатності Збройних Сил Російської Федерації (відповідний рівню провідних у військовому відношенні країн), що дозволяє ефективно здійснювати політику стримування, в тому числі на основі економічного та соціального розвитку військової організації держави» [6].

Також, у безпековій Стратегії було наголошено, що в ній реалізується державна політика в галузі національної оборони, державної та суспільної безпеки, сталого розвитку Росії, адекватна внутрішнім та зовнішнім умовам. Створено передумови для зміцнення системи забезпечення національної безпеки, консолідовано правовий простір. Вирішено першочергові завдання в економічній сфері, зростає інвестиційна привабливість національної економіки. Відроджуються споконвічно російські ідеали, духовність, гідне ставлення до історичної пам'яті.

Окремі норми цієї Стратегії, на нашу думку, «непримітно» постфактум легалізували та закріпили право Росії на силове вирішення конфліктних ситуацій в регіоні. Зокрема, ми маємо на увазі збройний конфлікт у Південній Осетії, також відомий як П'ятиденна війна (Серпнева війна або Російсько-грузинська війна) – бойові дії, що велися в серпні 2008 року між Грузією, з одного боку, і самопроголошеними республіками Південною Осетією та Республікою Абхазія, а також Росією, з іншого. Так, російський стратегічний документ 2009 року наголошував: «Внаслідок зміцнення нових центрів економічного зростання та політичного впливу складається якісно нова геополітична ситуація. Формується тенденція до пошуку вирішення наявних проблем та врегулювання кризових ситуацій на регіональній основі без участі нерегіональних сил. Неспроможність існуючої глобальної та регіональної архітектури, орієнтованої, особливо в Євро-Атлантичному регіоні, лише на Організацію Північноатлантичного договору, а також недосконалість правових інструментів та механізмів дедалі більше створюють загрозу забезпеченню міжнародної безпеки» [5].

В статтях 9-10 вказаної Стратегії російський законодавець чітко описував підґрунтя для подальшого гібридного протистояння РФ для чого наголошував на тому, що на забезпечення національних інтересів Російської Федерації негативний вплив матимуть можливі рецидиви односторонніх силових підходів у міжнародних відносинах, протиріччя між основними учасниками світової політики, загроза поширення зброї масового знищення та її влучення в руки терористів, а також удосконалення форм протиправної діяльності в кібернетичній області та у сфері високих технологій. Посилиться глобальне інформаційне протиборство, зростуть загрози стабільності індустріальних країн світу, їх соціально-економічного розвитку та демократичним інститутам. Отримають розвиток націоналістичні настрої, ксенофобія, сепаратизм та насильницький екстремізм, у тому числі під гаслами релігійного радикалізму. Загостряться світова демографічна ситуація та проблеми навколишнього природного середовища, зростуть загрози, пов'язані з неконтрольованою та незаконною міграцією, наркотовіллею та торгівлею людьми, іншими формами транснаціональної організованої злочинності. Ймовірно поширення епідемій, що викликають новими, невідомими раніше вірусами. Більш відчутним стане дефіцит прісної води.

У вищеведеному абзаці ми фіксуємо абсолютно правдивий перелік фундаментальних елементів гібридної агресії Росії, які вона, на жаль, досить ефективно використовує протягом останнього десятиліття як в Україні, так і в інших країнах: протиправна діяльність в кібернетичній сфері та у сфері високих технологій, глобальне інформаційне протиборство, розвиток націоналістичні настрої, ксенофобія, сепаратизм, насильницький екстремізм, зростання неконтрольованої та незаконної міграції.

Також, Стратегія підкреслювала, що внаслідок зміцнення нових центрів економічного зростання та політичного впливу складається якісно нова геополітична ситуація. Формується тенденція до пошуку вирішення наявних проблем та врегулювання кризових ситуацій на регіональній основі без участі нерегіональних сил. Неспроможність існуючої глобальної та регіональної архітектури, орієнтованої, особливо в Євро-Атлантичному регіоні, лише на Організацію Північноатлантичного договору, а також недосконалість правових інструментів та механізмів дедалі більше створюють загрозу забезпеченню міжнародної безпеки, що підтвердилось у 2014 році в контексті порушення Будапештського меморандуму Росією, нехтування взятими на себе зобов'язаннями відповідних його учасників та як наслідок незаконною анексією Криму та розпалюванням сепаратизму на Донбасі і створення двох псевдореспублік – ДНР та ЛНР.

І як заделагідь підготовлене формулювання щодо незаконного втручання Росії у внутрішні справи України у 2014 році, у ст. 12 Стратегії було регламентовано, що критичний стан фізичної безпеки небезпечних матеріалів та об'єктів, особливо у країнах з нестабільною внутрішньополітичною ситуацією, а також не контрольоване державами поширення звичайних озброєнь можуть призвести до загострення існуючих та виникнення нових регіональних та міждержавних конфліктів. У разі конкурентної боротьби за ресурси не виключені вирішення виникаючих проблем із застосуванням військової сили – може бути порушений баланс сил поблизу кордонів Російської Федерації і кордонів її союзників [5].

Нагадаємо, що у березні 2008 року за президентства Віктора Ющенка та прем'єр-міністра Юлії Тимошенко Україна надіслала офіційний лист-заявку на План дій щодо членства (ПДЧ), що є першим кроком до вступу до НАТО. Українські лідери гарантували свою позицію щодо того, що членство в будь-якому військовому союзі не пройде без громадського схвалення на всеукраїнському референдумі. Ця ідея отримала підтримку з боку низки лідерів НАТО, особливо з країн Центральної та Східної Європи. Однак, російські лідери чітко заявили про свою протидію членству в Україні, і до початку самміту в Бухаресті у квітні 2008 року їхній емісар активно лобював проти українського ПДЧ. Після певних дебатів між членами самміту Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер заявив на прес-конференції, що Україна разом із Грузією коли-небудь приєднається до НАТО, але жодна з них не почне План дій щодо членства. На цьому самміті президент Росії Володимир Путін у своїй міжнародній промові перерахував свої скарги на НАТО і назвав членство України «прямою загрозою» для своєї країни [7].

Ми вважаємо, що саме тому, вище керівництво РФ в ст. 17 вищевказаної безпекової Стратегії наголосило, що визначальним фактором у відносинах з Організацією Північноатлантичного договору залишиться неприйнятність для Росії планів просування військової інфраструктури альянсу до її кордонів та спроби надання йому глобальних функцій, що суперечать нормам міжнародного права. Росія готова до розвитку відносин з Організацією Північноатлантичного договору на основі рівноправності та в інтересах зміцнення загальної безпеки в Євро-Атлантичному регіоні, глибина та зміст яких будуть визначатися готовністю альянсу до обліку законних інтересів Росії при здійсненні військово-політичного планування, повазі до норм міжнародного права, а також до їх подальшої трансформації та пошуку нових завдань та функцій гуманістичної спрямованості.

Щодо забезпечення національної безпеки РФ у сфері національної оборони, то російський законодавець у вищевказаній Стратегії закріпив, що стратегічні цілі вдосконалення національної оборони полягають у запобіганні глобальним і регіональним війнам та конфліктам, а також у здійсненні стратегічного стримування в інтересах забезпечення військової безпеки країни. Стратегічне стримування відповідно до норм Стратегії передбачало розробку та системну реалізацію комплексу взаємопов'язаних політичних, дипломатичних, військових, економічних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на запобігання чи зниження загрози деструктивних дій з боку держави-агресора (коаліції держав), що, на нашу думку, чітко відповідає основним елементам теперішньої гібридної агресії РФ у відношенні до України, країн ЕС та НАТО.

В статті ж 29 Стратегії ми фіксуємо завуальовану легалізацію Росією приватних воєнних кампаній для використання у гібридному протистоянні: «Державна політика Російської Федерації в галузі національної оборони та військового будівництва, у тому числі в рамках Союзної держави, на довгострокову перспективу націлена на вдосконалення Збройних Сил Російської Федерації, інших військ, військових формувань та органів, покликаних за будь-яких умов розвитку військово-політичної обстановки забезпечити безпеку, суверенітет та територіальну цілісність держави» [5].

Отже, Стратегія національної безпеки Російської Федерації до 2020 року стала не тільки офіційно визнаною системою стратегічних пріоритетів, цілей та заходів у сфері внутрішньої та зовнішньої політики, що визначають стан національної безпеки та рівень сталого розвитку держави на довгострокову перспективу, а і заклала фундаментальні основи гібридної експансії РФ у відношенні як до нашої держави, так і до країн ЕС та НАТО.

31 грудня 2015 року був виданий указ президента Російської Федерації № 683 «Про Стратегію національної безпеки Російської Федерації», яка була офіційно покликана консолідувати зусилля федеральних органів державної влади, інших державних органів, органів державної влади суб'єктів Російської Федерації, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства щодо створення сприятливих внутрішніх та зовнішніх умов для реалізації національних інтересів та стра-

тегічних національних пріоритетів Російської Федерації. Було наголошено, що вказана Стратегія є основою для формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки Російської Федерації [8].

Досить цікавим фактором, що після активного втручання РФ у 2013-2014 роках у внутрішні процеси формування української державності та зазіхаючи на невід'ємне право українського народу на самовизначення, вище керівництво Росії у вказаній Стратегії закріплює наступні тези щодо позиціонування Росії у світі та відповідних «здобутків» у сфері верховенства міжнародного права у міждержавних відносинах: «Державна політика у сфері забезпечення національної безпеки та соціально-економічного розвитку Російської Федерації сприяє реалізації стратегічних національних пріоритетів та ефективного захисту національних інтересів. В даний час створена стійка основа для подальшого нарощування економічного, політичного, військового та духовного потенціалів Російської Федерації, підвищення її ролі у поліцентричному світі, що формується. Росія продемонструвала здатність до забезпечення суверенітету, незалежності, державної та територіальної цілісності, захисту прав співвітчизників за кордоном. Зросла роль Російської Федерації у вирішенні найважливіших міжнародних проблем, врегулюванні військових конфліктів, забезпеченні стратегічної стабільності та верховенства міжнародного права у міждержавних відносинах» [8].

У цій Стратегії Росія досить цинічно наголошує, що позиція Заходу, спрямована на протидію інтеграційним процесам та створення вогнищ напруженості в Євразійському регіоні, негативно впливає на реалізацію російських національних інтересів. РФ зухвало підкреслює, що підтримка США та Європейським союзом антиконституційного державного перевороту в Україні призвела до глибокого розколу в українському суспільстві та виникнення збройного конфлікту, а також наголошує, що зміцнення вкрай правої націоналістичної ідеології, цілеспрямоване формування в українського населення образу ворога в особі Росії, неприкрита ставка на силове вирішення внутрішньодержавних протиріч, глибока соціально-економічна криза перетворює Україну на довгострокове вогнище нестабільності в Європі та безпосередньо біля кордонів Росії.

Відмітимо досить цікавий, на нашу думку факт, що РФ перед черговими президентськими виборами в США 2016 року нібито легалізує своє майбутнє негласне інформаційне та кібернетичне втручання у цей процес.

Зокрема, у статтях 21-22 вказаної Стратегії російський законодавець стверджує наступне:

- все більший вплив на характер міжнародної обстановки надає посилення протистояння у глобальному інформаційному просторі, зумовлене прагненням деяких країн використовувати інформаційні та комунікаційні технології для досягнення своїх геополітичних цілей, у тому числі шляхом маніпулювання суспільною свідомістю та фальсифікації історії;
- з'являються нові форми протиправної діяльності, зокрема з використанням інформаційних, комунікаційних та високих технологій...

А у ст. 36 цієї Стратегії, на нашу думку, вище керівництво РФ чітко визначає основні складові гібридної війни Росії проти цивілізованого світу, в тому числі, і України. Так, росіяни стверджують у цьому стратегічному документі своє право на те, що з метою забезпечення стратегічного стримування та запобігання військовим конфліктам вони розробляють та реалізують взаємопов'язані політичні, військові, військово-технічні, дипломатичні, економічні, інформаційні та інші заходи, спрямовані на запобігання застосуванню військової сили щодо Росії, захист її суверенітету та територіальної цілісності.

Також, у цій Стратегії РФ в черговий раз підкреслила, що визначальним фактором у відносинах з НАТО залишається неприйнятність для Російської Федерації нарощування військової активності альянсу та наближення його військової інфраструктури до російських кордонів, створення системи протиракетної оборони, спроб наділення блоку глобальними функціями, що реалізуються з порушенням норм міжнародного права. В той же час, було наголошено, що Російська Федерація готова до розвитку відносин з НАТО на основі рівноправності з метою зміцнення загальної безпеки в Євroatлантичному регіоні.

Цікавим, ми вважаємо, фактом, при всій неповазі та нехтуванні нормами міжнародного права, виступає чітка регламентація РФ, що глибина та зміст вищевказаних відносин з НАТО визначатимуться готовністю альянсу враховувати законні інтереси Російської Федерації при здійсненні військово-політичного планування та поважати норми міжнародного права.

Указом президента РФ від 2 липня 2021 року N 400 було затверджено нову «Стратегію національної безпеки Російської Федерації», яка серед пріоритетів безпекового напрямку передбачає:

- збереження народу Росії, розвиток людського потенціалу, підвищення якості життя та добробуту громадян;
- підтримання громадянського миру та згоди в країні, зміцнення законності, викорінення корупції;
- розвиток безпечного інформаційного простору, захист російського суспільства від деструктивного інформаційно-психологічного впливу;
- захист традиційних російських духовно-моральних цінностей, культури та історичної пам'яті [9].

Одним із способів досягнення економічної безпеки Росії в цій Стратегії названо створення та виробництво вітчизняних вакцин проти актуальних інфекційних захворювань. З цією ж метою передбачається скоротити використання американського долара у зовнішньоекономічній діяльності.

Щодо оборонних аспектів забезпечення національної безпеки країни вказана Стратегія підкреслює, що військово-політична обстановка у світі характеризується формуванням нових глобальних та регіональних центрів сили, загостренням боротьби між ними за сфери впливу. В цьому стратегічному державному документі РФ чітко зазначає наступні важливі для нашого сприйняття тези:

- зростає значення військової сили як інструмент досягнення суб'єктами міжнародних відносин своїх геополітичних цілей;
- посилення військових небезпек і військових загроз Російській Федерації сприяють спроби силового тиску на Росію, її союзників і партнерів, нарощування військової інфраструктури Організації Північноатлантичного договору поблизу російських кордонів, активізація розвідувальної діяльності, відпрацювання застосування проти Російської Федерації великих військових формувань та ядерної зброї;
- на тлі розвитку потенціалу глобальної системи протиракетної оборони Сполучені Штати Америки (США) проводять послідовний курс на відмову від міжнародних зобов'язань у сфері контролю над озброєннями;
- заплановане розміщення американських ракет середньої та меншої дальності в Європі та в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні формує загрозу стратегічній стабільності та міжнародній безпеці.
- триває ескалація напруженості в зонах конфліктів на пострадянському просторі, на Близькому Сході, у Північній Африці, в Афганістані та на Корейському півострові;
- послаблення систем глобальної та регіональної безпеки створює умови для поширення міжнародного тероризму та екстремізму.

Зауважимо досить суттєвий факт, що і в цій Стратегії російський законодавець регламентує, що досягнення цілей оборони Росії здійснюється в рамках реалізації військової політики шляхом стратегічного стримування та запобігання військовим конфліктам, удосконаленню військової організації держави, форм застосування та способів дій Збройних Сил Російської Федерації, інших військ, військових формувань та органів, підвищення мобілізаційної готовності Російської Федерації та готовності сил та засобів цивільної оборони. При цьому особлива увага приділяється вирішенню таких завдань:

- 1) своєчасне виявлення існуючих та перспективних військових небезпек та військових загроз;
- 2) вдосконалення системи військового планування в Російській Федерації, розробка та реалізація взаємопов'язаних політичних, військових, військово-технічних, дипломатичних, економічних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на запобігання застосування військової сили щодо Росії, захист її суверенітету та територіальної цілісності;
- 3) підтримка на достатньому рівні потенціалу ядерного стримування;
- 4) забезпечення заданого ступеня готовності до бойового застосування Збройних Сил, інших військ, військових формувань та органів;
- 5) захист національних інтересів та громадян Російської Федерації за межами її території.

Щодо інформаційної безпеки РФ та відповідно інформаційних атак Росії як елемента гібридного протистояння з країнами ЄС та НАТО ми фіксуємо у вказаній Стратегії, що вище керівництво Росії закріплює наступні основні напрямки для досягнення мети забезпечення інформаційної безпеки, які здійснюється шляхом реалізації державної політики, спрямованої на вирішення таких завдань:

- розвиток сил та засобів інформаційного протиборства;
- протидія використанню інформаційної інфраструктури Російської Федерації екстремістськими та терористичними організаціями, спеціальними службами та пропагандистськими структурами іноземних держав для здійснення деструктивного інформаційного впливу на громадян та суспільство.

Щодо стратегічної стабільності та взаємовигідного міжнародного співробітництва у вказаній Стратегії чітко визначені наступні елементи, що абсолютно корелюються з гібридними методами ведення зовнішньої політики РФ в останні десять років:

- сприяння усуненню та запобіганню виникнення вогнищ напруженості та конфліктів на територіях сусідніх з Російською Федерацією держав;
- захист прав та інтересів громадян Російської Федерації та російських компаній за кордоном;
- надання підтримки співвітчизникам, які проживають за кордоном, у здійсненні їх прав, у тому числі права на збереження загальноросійської культурної ідентичності, забезпечення їх інтересів;
- зміцнення братніх зв'язків між російським, білоруським та українським народами;
- проти дія спробам фальшування історії, захист історичної правди, збереження історичної пам'яті;
- зміцнення позицій російських засобів і масових комунікацій у глобальному інформаційному просторі.

Досить відкрито визначена можливість російського політичного істеблішменту щодо застосування гібридних методів економічного та політичного характеру, які вони визначають у Стратегії як симетричні та асиметричні заходи протидії недружнім діям міжнародної спільноти. Так, зокрема, Стратегія 2021 року регламентує, що Росія зберігає прихильність до використання політичних засобів, насамперед механізмів дипломатії та миротворчості, при врегулюванні міжнародних та внутрішньодержавних конфліктів. У разі вчинення іноземними державами недружніх дій, що становлять загрозу суверенітету та територіальній цілісності Російської Федерації, у тому числі пов'язаних із застосуванням обмежувальних заходів (санкцій) політичного чи економічного характеру або використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, Російська Федерація вважає правомірним вжити симетричних та асиметричних заходів, необхідних для припинення таких недружніх дій, а також для запобігання їх повторенню у майбутньому.

І знов таки, з огляду на досить агресивну зовнішню політику, російський законодавець дуже цинічно визначає в статтях 95-96 останньої Стратегії нацбезпеки питання їх сучасного бачення забезпечення міжнародної безпеки:

- Країни, які втрачають безумовне лідерство, намагаються диктувати іншим членам міжнародного співтовариства свої правила, використовують засоби недобросовісної конкуренції, вживають в односторонньому порядку обмежувальні заходи (санкції), відкрито втручаються у внутрішні справи суверенних держав. Такі дії ведуть до розхитування загальноновизнаних принципів та норм міжнародного права, послаблення та руйнування існуючих інститутів та режимів міжнародно-правового регулювання, загострення військово-політичної обстановки, зниження передбачуваності та послаблення довіри у відносинах між державами.

- Російська Федерація проводить послідовну, незалежну, багатовекторну, відкриту, передбачувану та прагматичну зовнішню політику, спрямовану на захист своїх національних інтересів та зміцнення міжнародної безпеки.

Висновки. Таким чином, ми можемо стверджувати, що протягом останніх 25 років російський законодавець у своїй стратегічних документах щодо забезпечення національної безпеки (Концепціях та Стратегіях) системно закріпив на законодавчому рівні, а по суті і легалізував, повний спектр елементів гібридної війни, яку розв'язала та веде РФ у відношенні України, країн ЄС та НАТО.

Підбиваючи підсумки, вважається доцільним зробити наступні висновки щодо протидії гібридній агресії РФ:

- сучасна динаміка суспільних процесів в Україні й світі зумовлює необхідність формування адекватної, ефективної та економічно виправданої системи управління національною безпекою, спроможної забезпечити поступ суспільства і держави на шляху до спільноти розвинутих демократичних країн, що досягається в тому числі ефективним забезпеченням економічної безпеки держави;
- стратегічною метою політики національної безпеки України на протязі років незалежності є забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, національної єдності на основі демократичного поступу суспільства і держави, додержання прав і свобод людини і громадянина, створення умов для динамічного зростання економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення, що було прямо чи опосередковано імплементовано у відповідних Стратегіях національної безпеки України;
- протягом років незалежності в Україні сформовано потужну систему забезпечення національної безпеки, основу якої складають взаємопов'язані складові сектору безпеки і оборони, державні та

недержавні інституції і організації, громадянське суспільство та інші суб'єкти, які функціонують як одне ціле і покликані вирішувати завдання у сфері безпеки та оборони, відповідне регулювання, забезпечення та координація вказаної системи на даний час регламентовано чинною Стратегією забезпечення національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [10].

Основними елементами гібридного протистояння (війни) РФ, які вище керівництво Росії завуальовано закріплювало у своїх стратегічних документах протягом років незалежності можна назвати:

- активна внутрішня та зовнішня пропаганда, яка базується на псевдо-патріотичних основах російської ідеології;
- негласна участь у світових міграційних процесах з метою послаблення економічного потенціалу країн ЄС та НАТО;
- торговельно-економічні війни у різних сферах (в тому числі, активне енергетичне протистояння з країнами ЄС та Україною);
- розповсюдження основ націоналізму, сепаратизму та ксенофобії серед широких верств населення недружніх Росії країн (поширення та ескалація конфліктних ситуацій на національно-етнічному ґрунті у власних інтересах);
- інформаційне та кібернетичне протистояння як на території Росії, так і безпосередньо в Україні, країнах ЄС та НАТО;
- культивування тематики занепаду російської мови, культури тощо, а також всіляких утискань російськомовного населення за кордоном;
- використання у своїх інтересах проросійських сил та держав-сателітів;
- симетричні та асиметричні заходи впливу на санкції держав ЄС, НАТО і України.

Список використаних джерел:

1. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / [Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П.] ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
2. Концепция национальной безопасности Российской Федерации в редакции 1997 года (утверждена указом президента Российской Федерации от 17 декабря 1997 г. № 1300) URL: <https://zakonbase.ru/content/base/24975>
3. Сікора Б., Російська економічна експансія в Україні URL: <https://universum.lviv.ua/magazines/universum/2002/3/exp.html>
4. Концепция национальной безопасности Российской Федерации в редакции 2000 года (утверждена указом президента Российской Федерации от 10 января 1997 г. № 24) URL: <https://docs.cntd.ru/document/901751578>
5. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (утверждена указом президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. № 537) URL: <http://kremlin.ru/supplement/424>
6. Концепция долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 года (утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации от 17 ноября 2008 г. №1662 р.) URL: <http://government.ru/info/6217/>
7. План дій щодо членства в НАТО URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD_%D0%B4%D1%96%D0%B9_%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE_%D1%87%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B2_%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E
8. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (утверждена указом президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 г. № 683) URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/40391>
9. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (утверждена указом президента Российской Федерации от 2 июля 2021 г. № 400) URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>
10. Шевченко О.А. Еволюція стратегій національної безпеки України протягом років незалежності крізь призму забезпечення економічної безпеки держави. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2021. №65, С.152-159.